

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ім. М. МАКСИМОВИЧА
ІНСТИТУТ РУКОПИСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ім. В.І. ВЕРНАДСЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИЧНИЙ АРХІВ УКРАЇНИ, м. КИЇВ
ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ВИЩИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ
ТА УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ МІСТА КИЄВА

ALMA MATER

Книга 2

**УНІВЕРСИТЕТ СВ. ВОЛОДИМИРА
ЗА ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ
ТА ГЕТЬМАНАТУ
ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО**

КИЇВ
«ПРАЙМ»
2001

ЗМІСТ*

ДОБА УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

1. Вища школа в нових політичних умовах: урядова політика й самоорганізація

Вступне слово ректора Університету св. Володимира Євгена Спекторського на Першому з'їзді представників вищих навчальних закладів України. 14 квітня 1918 року	7
Матеріали Першого з'їзду представників вищих шкіл України 14-17 квітня 1918 року	7
Матеріали обговорення умов прийому до вищих учбових закладів. 10-28 квітня 1917 року	50
Правила прийому до університетів на 1917-1918 рр., встановлені Міністерством народної освіти Тимчасового Уряду. 13 червня 1917 року	57
Рішення про обрання делегатів від Університету св. Володимира на з'їзд у справах вищої школи	59
Постанова Тимчасового Уряду про зміни до законоположень про студентів університетів. 21 червня 1917 року	60
Розпорядження Тимчасового Уряду про зміни до закону щодо зібрань факультетів і Ради російських державних університетів. 24 червня 1917 року ..	61
Михайло Грушевський. Зі «Споминів»	62
3 протоколів засідань Української Центральної Ради щодо питань розвитку закладів освіти. 6 серпня — 14 грудня 1917 року	71
Проект українізації вищої школи [1917 року]	75
Пресінформація про урядові проекти щодо вищої школи. Березень 1918 року	76
Заява Коаліційної ради київського студентства в Українську Центральну Раду про реорганізацію вищої школи. Червень-липень 1917 року	77

2. Університет св. Володимира: вибір шляху

Доповідна записка Ради Університету св. Володимира в Міністерство народної освіти про стан справ в університеті після державного перевороту. 9 червня 1917 року	83
<i>Протест Совета Университета св. Владимира против насильственной украинизации Южной России, принятый в заседании Совета 26 июля 1917 года</i>	86
Листування про відновлення автономії Університету св. Володимира. Серпень 1917 року	89
Протоколи засідань Ради Університету св. Володимира за 17 жовтня — 20 грудня 1917 року	90
Протоколи засідань Ради Університету св. Володимира за 31 січня — 26 квітня 1918 року	102
Матеріали про діяльність Ради молодших викладачів Університету св. Володимира. 9 травня — 24 жовтня 1917 року	139
Справа про діяльність узгоджувальної комісії щодо управління університетом та недовіри ректору Миколі Цитовичу. Березень — листопад 1917 року	146

* Назви від упорядників подано українською мовою прямим шрифтом. Самоназви документів наведено мовою оригіналу та виділено курсивом.

3. Персональний склад Університету св. Володимира та кадрова політика

<i>Личный состав Университета Св. Владимира к 1-му января 1918 года</i>	167
Справа про запровадження в Університеті св. Володимира посад доцентів. 11 серпня 1917 року — 8 жовтня 1918 року	182
Список приват-доцентів та стипендіатів Університету св. Володимира по факультетах і кафедрах 1917 року	186
Особова справа приват-доцента Олександра Грушевського. 3 травня — 20 вересня 1917 року	194
Справа про дозвіл Отто Шмідту читати лекції з математики. 4-7 лютого 1917 року	202
<i>Отзыв профессора А. Лукьяненко об отчете о занятиях профессорского стипендиата по кафедре славянской филологии М.А. Хмарова-Драя в 1917 г. ..</i>	205
Справа про заміщення кафедри органічної хімії в Університеті св. Володимира. 19 жовтня 1917 року — 22 липня 1918 року	209
Заклучення фінансової комісії про кошторис і додаткову винагороду службовців канцелярії на 1918 р. Після 25 травня 1917 року	219

4. Нові кафедри: нездійснені проекти

Справа про відкриття в Університеті св. Володимира кафедр української мови, літератури, історії та західно-руського права. 5 вересня 1917 року — 25 квітня 1918 року	223
Справа про відкриття в Університеті св. Володимира кафедр польської філології та історії. 17 жовтня 1917 року — 10 січня 1918 року	226

5. Наукові товариства та гуртки: оригінальні напрями

Матеріали про заснування Історико-літературного товариства при Університеті св. Володимира. 25 квітня — 30 вересня 1917 року	231
Матеріали про заснування гуртка студентів-есперантистів. 24-26 березня 1918 року	234

6. Нові форми життя університету

Листування про надання приміщень Університету св. Володимира громадським організаціям для засідань, занять та інших заходів. Березень-грудень 1917 року	239
Листування про надання приміщень Університету св. Володимира громадським організаціям для засідань, занять та інших заходів. Січень-квітень 1918 року	251
Організація публічних лекцій з актуальних проблем в Університеті св. Володимира. Квітень — травень 1917 року	256
Повідомлення про відкриття курсів інструкторів по організації виборів до Установчих зборів. 7 жовтня 1917 року	258

7. Студентство: проблеми існування й навчального процесу

Постанови про стипендії, часткове та повне звільнення від плати за навчання студентів у другому семестрі 1917-1918 років	261
Клопотання студента Миколи Булгакова про звільнення його від плати за навчання в університеті. 18-19 березня 1918 року	269
Матеріали обговорення правил прийому студентів в Університет св. Володимира в 1917-1918 роках	270
Справа про прийом в Університет св. Володимира студентів вищих закладів освіти, закритих у зв'язку з війною. 5 вересня — 20 жовтня 1917 року	274
Справа про прийом поляків-гімназистів до Університету	

св. Володимира. 12 березня — 8 червня 1917 року	278
Матеріали про екзаменаційну сесію. Лютий-червень 1917 року	279
<i>Отчет председателя историко-филологической испытательной комиссии при Университете св. Владимира за 1917 г.</i>	282
Особова справа Федора Ернста	286
Постанова Тимчасового Уряду щодо умов відстрочки призиву на військову службу. 15 травня 1917 року	289
Справа про мобілізацію медиків Університету св. Володимира. 12 квітня — 18 жовтня 1917 року	290
Подання Союзу студентів — колишніх військовослужбовців Раді професорів про поновлення демобілізованих студентів в університеті. 3 квітня 1918 року	297
8. Київські студенти під Крутами: документи й спогади	
Звернення української фракції центру Університету св. Володимира до українського студентства із закликом записуватися до студентсь- кого куреня Українських січових стрільців. 11(24) січня 1918 року	301
<i>Ігор Лоський. Крути</i>	301
<i>Сергій Крашенінніков. Пам'яті Володимира Шульгина (Спогади про Друга)</i>	308
9. Увічнення пам'яті діячів університету	
Справа про купівлю для Київського національного музею портретів Михайла Максимовича та його дружини, написаних Тарасом Шевченком. 28 грудня 1917 року — 11 квітня 1918 року	317
Звернення Людмили Владимірської-Буданової до Ради Університету св. Володимира про передачу бібліотеки професора Буданова в дар університету згідно заповіту. 16 листопада 1917 року	321
<i>Положение о стипендии имени Софии Андреевны Спильоти при Университете Св. Владимира</i>	323
10. Еволюція ідеї та відкриття Кримської філії Університету св. Володимира в Ялті. 11 жовтня 1917 року—15 жовтня 1918 року	
<i>Доклад Совету заслуженного профессора Д. Граве об открытии в Крыму филиального отделения Университета Св. Владимира</i>	327
Повідомлення факультетів про рішення Ради університету щодо відкриття філії університету в Ялті й потребу створення спеціальної комісії. 11 жовтня 1917 року	327
<i>Временное положение о Крымском филиальном отделении университета Св. Владимира</i>	328
Пропозиція голови Комісії філії Університету св. Володимира в Криму проф. Д. Граве медичному факультету розглянути подання проф. Р. Гель- віга про початок занять Кримської філії в Києві. 17 квітня 1918 року ..	336
Пропозиція проф. Р. Гельвіга про початок діяльності Кримської філії в Києві, подана в Комісію філії Університету св. Володимира в Криму. 4/17 квітня 1918 року	337
Постанова Ради Таврійського університету про зв'язок з Університетом св. Володимира. До 7 жовтня 1918 року	338
Вітальна телеграма ректора нововідкритого Таврійського університету Р. Гельвіга корпорації Університету св. Володимира з вдячністю за допомогу. 15 жовтня 1918 року	340
<i>О. Непомнящий. Основание Таврического университета</i>	341
<i>В. Урбанский. Из истории организации Таврического университета</i>	

<i>и его физико-математического факультета</i>	342
<i>Соглашение по Таврическому университету</i>	349

11. Київський Український народний Університет

Запрошення на відкриття Київського Українського народного Університету. 4 жовтня 1917 року	355
Клопотання Комісії по заснуванню Київського Українського народного Університету перед Генеральним секретарем освіти про фінансову підтримку	355
Постанови загальних зборів Київського Українського народного університету про створення єдиного Державного Університету. 24 квітня 1918 року	356
<i>П. Пилипчук. Український Університет</i>	357

ДОБА ГЕТЬМАНАТУ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

1. Університет св. Володимира у візії влади:

спомини державних діячів та дипломатів

<i>П. Скоропадський. Зі «Спогадів»</i>	361
<i>П. Скоропадський. Українська культурна праця за Гетьманщини 1918 р. Сторінка Споминів</i>	368
<i>В. Зеньковський. Из «Воспоминаний»</i>	373
Особиста справа В. Зеньковського. 1909-1912 рр.	399
<i>Г. Гуммерус. Київ у серпні та вересні 1918-го року</i>	412
<i>В. Вернадский. Из «Дневников» 1918-1919 годов</i>	415

2. Державна політика щодо вищої школи

Комюніке наради в Міністерстві освіти щодо подальших планів та напрямів праці в галузі освіти. Травень 1918 року	425
Розпорядження міністра народної освіти та мистецтва Миколи Василенка про присягу корпорації Університету св. Володимира на вірність Українській Державі й текст присяги. 23 серпня 1918 року	427
Подання Комісії в справах вищої школи, пояснююча записка та законопроект про оголошення вищих закладів освіти Російської імперії державними вищими школами України. Липень-серпень 1918 року	429
Протоколи засідань Комісії та підкомісій в справах вищої школи та наукових закладів під головуванням академіка Володимира Вернадського. 20 червня — 12 грудня 1918 року	430
Довідка для Інформаційного відділу Міністерства народної освіти й мистецтва про нерозгляд в уряді законопроектів по вищій школі. Початок грудня 1918 року	481
Доповідна записка Комісії в справах вищої школи та наукових закладів міністру народної освіти щодо потреби розгляду її законопроектів. 11 грудня 1918 року	483
Список законопроектів по вищій школі, поданих на затвердження та затверджених урядом	487
<i>Проект штатів державних університетів на Вкраїні. 1918 року</i>	494
Закон про штатні ставки працівників вищих шкіл України. 23 серпня 1918 року	495
Пояснююча записка і законопроект про поліпшення матеріального стану службовців вищих шкіл України. 18 жовтня 1918 року	497
Пояснююча записка та законопроект про фінансове утримання	

державних університетів. 10 жовтня 1918 року	499
Пояснююча записка та законопроект про збільшення пенсій професорам вищих шкіл України. 17 жовтня 1918 року	500
Видатки по Міністерству освіти на утримання закладів вищої освіти та наукових товариств на 1918 рік	502
Розрахунок видатків на вищі школи України	510
Пояснююча записка до законопроекту про виділення коштів на утримання службовців державних університетів та інститутів. Початок грудня 1918 року	514
Законопроект та пояснююча записка про зрівняння в правах осіб, які закінчили Львівський університет, з випускниками інших державних університетів України. Травень-вересень 1918 року	515
Пояснююча записка та законопроект про запровадження обов'язкового вивчення української мови в усіх вищих школах України. 13 вересня 1918 року	517
Пояснююча записка та законопроект про встановлення 20 стипендій для підготовки україномовних викладачів вищих шкіл України. Серпень 1918 року	518
Пояснююча записка, законопроект і закон про захист дисертацій у вищих школах України українською мовою. 19-28 вересня 1918 року	520
Пояснююча записка та законопроект про заснування паралельних (українських і російських) кафедр у Харківському та Новоросійському університетах. Листопад 1918 року	522
Матеріали щодо прийняття положення про отримання звання приват-доцента в державних університетах. 5 жовтня — 22 листопада 1918 року	523
Пропозиції Комісії у справах вищої школи та навчальних закладів про магістерські іспити з українознавчих дисциплін. 30 вересня 1918 року	527

3. Самоорганізація вищої школи

Матеріали Другого з'їзду представників вищих шкіл України. 21-25 травня 1918 року	531
Запрошення Раді Університету св. Володимира делегувати своїх представників на Російський національний з'їзд Південної Росії та відмова Правління Університету від офіційного представництва на з'їзді. 27-30 листопада 1918 року	539
Запрошення корпорації Університету св. Володимира на відкриття Кам'янець-Подільського державного українського Університету. До 10 жовтня 1918 року	542
Справа про виділення книг для новоствореного Кам'янець-Подільського державного українського університету. 13 вересня — 25 грудня 1918 року	545

4. Рада Університету св. Володимира: загальна картина університетського життя

Протоколи засідань Ради Університету св. Володимира за 17 травня — 15 грудня 1918 року	549
--	-----

5. Персональний склад університету

Наказ про затвердження ректорів Університету св. Володимира, Київського державного українського університету та куратора	
--	--

Ніжинського історико-філологічного інституту. 28 вересня 1918 року	637
<i>Наказ про 19 призначень та затверджень екстра-ординарних і ординарних професорів.</i> [10 вересня 1918 року]	637
Справа про обрання позаштатним професором по кафедрі карного права Михайла Чубинського. 12/25 травня — 26 червня 1918 року	639
Справа про обрання Леоніда Яснопольського професором кафедри фінансового права Університету св. Володимира. 17/30 квітня — 26 липня 1918 року	642
Справа про заміщення посади професора римського права юридичного факультету Університету св. Володимира. 1 червня — 6/19 листопада 1918 року	644
Матеріали про відкриття дев'яти посад доцентів на медичному факультеті. 3-8 жовтня 1918 року	646
Обговорення проекту відкриття кафедри бактеріології на медичному факультеті Університету св. Володимира. Вересень-листопад 1918 року	648
Пояснююча записка, законопроект і постанова про заснування при медичних факультетах університетів України кафедр бактеріології. 24 вересня 1918 року	651
Постанови про грошову винагороду професорам і викладачам за педагогічну та наукову діяльність	652
Справа про звільнення наглядача клінік Мулова-Войтовецького. Липень 1918 року	656
Справа про пенсії позаштатним професорам Університету св. Володимира. Листопад 1918 року	658
Звернення виконуючого обов'язки ректора Університету св. Володимира Євгена Спекторського до Ліквідаційної комісії про надання службовцям університету харчових продуктів та промислових товарів. 4 вересня 1918 року	660
Клопотання ректора Університету св. Володимира перед міністром народної освіти про матеріальну допомогу нужденним службовцям та викладачам університету. 25 жовтня 1918 року	660
Мартиролог: проф. Іван Лучицький, проф. Василь Добромислов. Серпень-вересень 1918 року	661
Клопотання про присудження вченого ступеня доктора ботаніки <i>honoris causa</i> Університету св. Володимира Володимирі Липському. 5 грудня 1918 року	665
Особова справа Феоктиста Сушицького. 17 грудня 1917 року — 4 червня 1918 року	672

6. Українознавчі кафедри: реалізація ідеї

Пояснення ректора Університету св. Володимира міністру народної освіти про проходження конкурсу на заміщення українознавчих кафедр. 19 липня 1918 року	677
Матеріали Комісії по заміщенню кафедри історії України в Університеті св. Володимира. Травень-жовтень 1918 року	678
Справа про затвердження Євгена Тимченка в.о. екстраординарного професора по кафедрі української мови та літератури. 16-20 січня 1918 року	694
Справа про оголошення конкурсу на заміщення кафедри української літератури на історико-філологічному факультеті. 30 жовтня — 15 листопада 1918 року.....	696